

Amik Annamária – György Andrea

AZ OTTHON
ONTOLÓGIÁJAMARILYNNE ROBINSON: *HÁZTARTÁS*. FORDÍTOTTA
SZABADKAI BERNADETT. MAGVETŐ, BUDAPEST, 2020.

György Andrea: Robinsonnak talán a legkedveltebb szava a ház, amelyet igen gyakran használ különféle származékokban és szóösszetételekben, mint például: *háztartás*, vagy az eredetileg *szent ház* jelentésű *egyház*, amely a Gilead-regényeknek az egyik kulcsszava. Akárcsak *Itthon* című regényében, a generációkat szolgáló családi ház Robinsonnak ebben a művében is fontos szereplővé lép elő. Egyedi, élő organizmus, amely bejárja a születéstől a halálig vezető emberi életszakaszokat, láthatjuk, amint a „gyermekévei” után eléri a virágkorát, majd romlásnak indul, recseg-ropog, hogy aztán végül tűz eméssze meg.

Amik Annamária: A ház motívumától elválaszthatatlan a mozgó, nem e világi otthon témája, amely mind az öt regényén végighúzódik. A *Háztartás*ban megjelenő házak omlatagok.

GyA: A történetből egyértelművé válik az e világi otthonok törekenysége, Robinson mégis annyira érzékletesen és szeretettel rajzolja meg a saját kezűleg épített, a nagypapa szakmai korlátait, ízlését és nagyra törő, de zátonyra futó elképzeléseit magán hordozó setesuta családi házat, hogy fejlethetlenné teszi. A nagymama unokáinak azt hagyja hátra, hogy ha van fedél a fejük fölött, és egészségesek, akkor biztonságban vannak. Ugyanez a nagymama a mennyországot a földi világ javított kiadásaként, egy kellemes éghajlaton épült egyszerű háznak képzelel el, ahol reményei szerint új életet kezdenek a halála után megbízhatóvá javult férjével úgy, hogy már nem kell aggódniuk az anyagiakért.

AA: Ezzel szemben Ruth a házat nem társítja az otthonnal, számára a kézzel fogható építmény a szereteteivel való együttlét akadály. Anyja utáni vágyakozása legsötétebb pillanataiban azt akarja, „űzzenek ki ebből a testből,

szedjék szét ezt a házat”. Amikor a tónál a romok alá temetett szellemgyerekeket megmentené a sírjukká vált házukból, mintha elárvult gyermeki énjét próbálná kiragadni az immár lakhatatlan tákolmányból.

GyA: Arra gondolok, hogy a mi szövegünk is ilyen „tákolmány”: tervezük, építgetjük, alakítjuk, és módfelett örülünk neki.

AA: Szerető kezekkel hozva világra szellemi „gyermekünket”...

GyA: A tó áll a természetleírások középpontjában. A történet vadregényes tájakon, gyönyörű, mégis ellenséges hegyi környezetben játszódik le. A tó mágnesként vonzza a Foster család tagjait, benne leli halálát az apa egy vonatszerencsétlenség során, és szintén itt követ el öngyilkosságot (belekormányozza autóját) a lányok anyja, ám egyiküknek a holttestét sem találják meg.

AA: Sylvie úgy vonzódik a tóhoz, mint a természeti ember az életét fenyegető érthetetlen jelenségekhez, amelyeket nem kerülni, hanem megragadni próbál. Azáltal, hogy rábízta magát éjszaka, a megbékélést keresi, vagy az érintkezésnek azt a terápiás módját, amelyben ő, Sylvie irányít.

GyA: Értelmezhető a jelen megélését korlátozó múlt metaforájaként is. Robinson a megszemélyesített tónak ezer arcát fedi fel. Különböző évszakokban, napszakokban ragadja meg a hol szelíd, hol közömbös, hol pedig félelmetes szépségét. A jégzajlásról például így ír: „A tó még mindig dörgött és nyöszörgött, a víz még mindig áradt és dühöngött.” Az özönvízszerű áradásról, amely szinte elnyeli a várost, ezt olvassuk: „A délután hangos volt a tó irdatlan szenvedésétől, a nap tovább sütött, s az ár a felhőtlen ég szinte makulátlan tükörképe lett, kövér, túlcsorduló, és nagyon nyugodt.”

AA: A ház, a tó és a történetet mozgató másik komplex metafora, a híd is egyszerre működik a halál és az élet jelképeként. A tó temető, de Ruth újjászületésének, mondhatni keresztségének helyszíne is. A vasúti híd a kiszámítható menetrend ellenére halálos veszedelmet rejt, de a rajta való átkelés tetőzi be Ruth fejlődéstörténetét. A tónál éli át Ruth a megbocsátást. Nem véletlenül említi Lót feleségét, aki, mondja Ruth, bár nem kéri, mégis megkapja gyermekei bocsánatát azért, hogy visszanézett a megtarthatatlanra, és sóbálvánnyá vált. Ennek fényében értelmezem az anyja iránti megbocsátását is. Anyja tettében a kétségbeesés kifejezésre juttatását látja, amelynek ellentéte az lett volna, hogy visszatér hozzájuk, és unalmas vénasszonnyá válik. Robinsont az élet törekenységének paradoxona foglalkoztatja: a kétségbeesés aktusa nem írhatja fölül a „tökéletes, elsődleges léteezést”, hogy a *Gilead* című regény lelkészének a kifejezésével éljek.

GyA: Nem látsz bele túl sokat? Ezek a transzcendens mélységek nem tárultak fel előttem. A központi karaktert, a lányok nagynénjét okolom miatta, aki a harmadik fejezettől kezdve uralja a történetet, és engem nagyon irritált. A csavargó Sylvie a földhözragadt gondolkodású nagymama tökéletes ellentéte: az anyagi javak teljesen hidegen hagyják, nincs állandó fedél a feje fölött, idegen és vándor ezen a földön. Az unokahúgainak az első benyomása szerint olyan, mintha mindig átutazóban volna. Sylvie mentális beteg, a kényszeres gyűjtögető klasszikus tüneteit mutatja: nincsenek működő kapcsolatai, rábízott unokahúgai számára elérhetetlen, nem tud megfelelően gondoskodni róluk, sőt veszélybe sodorja az életüket, miközben az utcáról hazahurcolt tárgyai lassan elfoglalják a házat. A nappaliban plafonig érnek a felhalmozott képes magazinok, lejárt reklámújságok, gondosan címkételenített konzervdobozok. Érdekes módon mégis hajlandó megválni tárgyaitól, amikor kiderül, hogy a kislányokat el akarja venni tőle a gyámhatóság. Ekkor máglyára hordja kacatjait, amelyekhez annyira ragaszkodik.

AA: Robinson sokrétűségét dicséri, hogy mennyire más rétegeket mozgat meg bennünk ez a regény. Számomra a történetet Ruth dominálta, a benne lezajló folyamatok, az ő tudatában feltáruló filozofikus értelmezések szippantottak be, hiszen Sylvie tudatába nincs bejárásunk. A transzgenerációs trauma mesteri ábrázolása éppen azért kavart fel, mert maga Robinson kínálja fel a bűnbeesés bibliai történetét mint értelmezési keretet, a tizedik fejezetet nyitó esszéisztikus passzusban és a történetet átszövő elmélkedésekben. Ruth a születése misztikus, visszafordíthatatlan folyamatán töpreng: „valami lelketlen alkímia által a nemlétből halál lesz, ha élettel keveredik”. A családtörténetet számomra a regénynek ez a metafizikai szövete teljesíti ki. Így nehezemre esik Sylvie-ben pusztán az ingatag, hanyag nevelőanyát látni. A két lány már Sylvie nélkül is eltölt egy éjszakát a tónál, ahol, nem meglepő módon, Lucille ragaszkodik a védelmet nyújtó kunyhó megszállásához, míg Ruth így emlékezik az incidensre: „hagytam, hogy az ég sötétje összeérjen a koponyámban, beleimben, csontjaimban levő sötétséggel”. Lucille a saját kis törékeny, helyes valóságát óvja a sérülés realitásával szemben.

GyA: Lucille számomra egészen érthető módon ragaszkodik ahhoz, hogy ne mosószeradagolót használjon tányérnak, ne befőttesüvegből igyon, és a hideg latyakban bőrcipőben, ne pedig a Sylvie által vásárolt balettcipőben járkáljon. Sylvie kóros gyűjtögetésének hátterében nem lehet tudni pontosan, miféle érzelmi sérülés áll, de valószínű, hogy apja és később a nő-

vére halála maradt feldolgozatlan trauma számára, és e veszteségekkel való megküzdési mechanizmusként jött létre a kényszeres viselkedés.

AA: Különös az ellentmondás Sylvie csavargásra való hajlama és limlomgyűjtése között. Ruth kifakadása utal arra, hogy a kényszeres viselkedés nem véletlenül társul a kacatokhoz: „Miért kell nekünk itt maradnunk, túlélőkként, a vízen hányódó törmelék között keresgélve, az észrevétlen, értéktelen kis kacatok közt, amelyek megmaradtak, amikor ők eltűntek, s amelyeket csak a tragédia tett értékessé?”

GyA: Az apa elvesztése után a gyászfolyamat elakadását jelzi, ugyanis ebben a családban sosem beszélnek a múlttól. A kislányok kezdetben még kérdezősködnek az édesanyjukról, érdekli őket, hogyan nézett ki, de a nagynéni semmiféle használható választ nem ad, ezért saját személyiségüknek megfelelő anyát képzelnek el maguknak: Lucille egy olyat, aki Sylvie teljes ellentéte, Ruth pedig egy olyat, aki Sylvie hasonmása. Ruth anyjának fogadja a nagynéni, azonosul vele, mintaként követi viselkedését, önként vállalja vele a csavargók életmódját. Lucille viszont a katonás, fegyelmezett, kiszámítható, pontos határokat húzó kispolgári mentalitású háztartástanítanárnőt választja gyámnak. Attól kezdve, hogy Lucille elköltözik otthonról, a narrátori többes szám első személy már nem a két lányra, hanem Ruth és a nagynéni kettőseire vonatkozik.

AA: Lucille nem csupán a rendezett életet választja, hanem egy mélyebb trauma örökségét utasítja el. Tagadja az anyjuk öngyilkosságát, technikai részletekben keresi a tragédia okát. A drámai családtörténeten átdereng a metafizikai dimenzió. Robinson bevallása szerint a shakespeare-i metaforasorokkal való foglalatosságából született meg ez a regény. A tóban elpusztult nagyapa és anya egzisztenciális sérültséget örökítenek át. A miszterionáriussá lett Molly, az étellel szembesülni képtelen Helen és a csavargó Sylvie az apjuktól örökölt nyughatatlanságot hordozzák, s adják tovább Ruth-nak, aki így jellemzi önmagát: „...gyakran láthatatlannak éreztem magam, tökéletlenül és alig létezőnek, s ez egyszerre volt a rettegés és a vigasz forrása számomra. Úgy éreztem, semmilyen hatásom nincs a világra, cserébe viszont abban a kiváltságos helyzetben vagyok, hogy észrevétlenül figyelhetem.”

GyA: A retrospektív történetnek a nagyobbik lány, Ruth az elbeszélője, aki mindentudó narrátorként próbál behatolni a többi szereplő tudatába. Ahogyan a különcöt egy alig több mint tízéves, empatikus kislány szemével láttatja, az maga a bravúr. A gyerek-kamasz narrátorok szerepeltetése általában nagy kihívás, de Robinson sikeresen vette az akadályokat. Nagyon

megható, fájdalmas hangot sikerült megszólaltatnia, amely cseppet sem cseng hamisan. A kacatokat gyűjtő nagynénit így mentegeti: „Sylvie csak azért tartotta meg őket, mert számára a felhalmozás volt a háztartás lényege, és mert a teljesen értéktelen holmik összehordását a lelkiismeretes takarékoság bizonyítékának tekintette.” Ebben, most veszem észre, ott bujkál az irónia is.

AA: Sylvie jellemzésében gyakran visszatér a *transient* szó, amelyet a varázslatosan szép magyar szöveg ’csavargás’-sal fordít, ám az angolban ’átmenetiség’-et, ’múlékonyság’-ot is jelent. Robinson lebontja az otthon hagyományos fogalmát. Szereplői ráéreznek arra, hogy ebben a világban az otthon az a hely, amelyet elhagyunk, nem ahová megérkezünk. Sylvie és Ruth – és a Gilead-kvartettből a kettejük szellemi családjába tartozó Jack és Ames felesége – számára az otthon a bejárat. Az emberi kézzel épített ház „inkább sír, mint emberi erődítmény”. Ezzel szemben a tó nem pusztán temető, hanem az újjászületés medencéje is. Az átmenetiség felvállalásának jelene után igencsak megragadott a regény végén ez a mondat: „kiálltunk a kocsijába, hogy lássuk a tavat, aztán hogy lássuk, ahogy eltűnik”. Ruth és Sylvie számára a fekete tó többé nem a legyőzhetetlen halál ágya, hanem csak egy tünékeny kép.

Láng Zsolt – Tamás Dénes

LASSAN KELL OLVASNI

KORPA TAMÁS: *A LOMBHULLÁSRÓL EGY JÚLIUSI TÖLGGYEL.*
KALLIGRAM KIADÓ, BUDAPEST, 2020.

Tamás Dénes: Úgy képzelem, most a dolgozószobádban ülsz, ahonnan egy domboldalra nyílik a kilátás. Fák vannak ott. Namost, ha elképzeled, hogy nem azon az ablakon, hanem Korpa Tamás verseskötetén keresztül nézel azokra a fákra, mit látsz ott?

Láng Zsolt: Gondolatibb lesz a látás. A fák nyitottsága teljesebb, mint az emberé. Tárva-nyitva állnak, a gyökerüktől az águk hegyéig nyitottak. Beleszövik magukat az idegen térbe.